

Slovo k povzbuzení na úterý 12. ledna 2021, na úterý 1. týdne liturgického mezidobí
Biblická čtení: Žid 2,5-12; Ž 8; Mk 1,21b-28

Milé sestry, milí bratři,

máme další všední den včera započatého liturgického mezidobí, doby, která se zvláštním důrazem zpřítomňuje Kristovo veřejné působení, jímž «se naplnil čas a přiblížilo se království Boží». Liturgické mezidobí nám tak – mimo mnoha jiného – připomíná, že i naše všední dny se mohou a mají stát nevšedními právě Kristovým tajemným působením v našem vlastním každodenním, všedním životě.

K tomu nám chtějí napomoci i biblická čtení, která se nyní čtou. V evangelijních úryvcích čteme na pokračování z Markova sepsání, od Ježíšova veřejného vystoupení až po začátek velikonočních událostí, v prvním čtení s určitými většími či menšími vynechávkami otevíráme stránky Listu Židům. A právě na ně nyní zkusme (opět) zaměřit svou pozornost.

Svatopisec tohoto listu i v dnešním úryvku pokračuje v Bohem inspirované argumentaci, proč je Kristus skutečně Božím Synem a jak jeho boholidství nejenže neodporuje starozákonním prorocstvím, ale je přímo jejich největším naplněním. Ústředním bodem dnešní pasáže je Kristovo vyvýšení nad anděly: Vtělením Syn přijal sice lidskou přirozenost, nižší než andělskou, ale právě tím, že ji spojil se svým Božstvím a pak vyvýšil vzkříšením a oslavením, ji také definitivně vyvýšil nad tu andělskou.

Ve stylu rabínské argumentace vše musí být podloženo biblickou citací, tentokrát krásného žalmu osmého, který na první čtení z toho důvodu v bohoslužbě navázal.

«Bylo jistě vhodné, aby ten, pro něhož a skrze něhož je všechno, přivedl do slávy mnoho synů tím, že utrpením zdokonalil původce jejich spásy» je výrok dnešního úryvku Listu Židům, který si určitě zaslouží naši bližší pozornost. I navzdory tomu, že už i Starý zákon díky proroku Izaiášovi zná postavu trpícího Služebníka Hospodinova, je v těchto slovech skryta známá otázka, možná pochybnost, zjevně již tedy živá v druhé polovině 1. století: Proč Bůh „musel“ vykoupit člověka a celý svět právě takto, křížem vlastního Syna, proč musel Boží Syn zemřít na kříži, aby člověk mohl být vykoupen?

«Bylo jistě vhodné» zaznívá, zdá se, zejména v souvislosti s nutností «zdokonalení» lidské přirozenosti, s jejím následným vyvýšením nad anděly. To je jistě pravda, nicméně tato «vhodnost» v sobě nese ještě větší hloubku a vyžaduje aspoň pokus o ještě hlubší vysvětlení, protože i v souvislosti s «vyvýšením nad anděly» se člověk neubrání otázce, proč zrovna utrpením musel být zdokonalen původce spásy, proč zrovna skrze šílený kříž...

Navíc «bylo jistě vhodné» není jen doménou Listu Židům. Ze samotných Kristových úst vícekrát zaznívá, že «Syn člověka bude muset trpět», že se již «musí odebrat do Jeruzaléma», aby tam prolil svou krev, v Getsemanské zahradě je «kalich utrpení» přímo Otcovou vůlí...

Zastavme se nejprve nad samotnou formulací «bylo jistě vhodné». V řeckém originále textu máme *eprepen*, což je minulý čas nedokonavý (imperfektum) od slovesa *prepein*, „hodit se“, „slušet se“ anebo „být vhodné“ (Český ekumenický překlad na tomto místě překládá dokonce «bylo přirozené»). Imperfektum ukazuje na to, že něco trvalo delší dobu anebo se opakovalo. Z toho – ze samotné formulace – lze tedy snad číst, že bylo dlouhodobě vhodné, aby Otec zdokonalil Syna utrpením, že celý Starý zákon na to vlastně čekal, že tomu nemohlo být opravdu jinak.

Proč, to sice v posledku musí zůstat tajemstvím. Ale snad všichni lidé a mnozí teologové se pokoušeli aspoň nějak (si) toto neproniknutelné tajemství nutnosti kříže aspoň nějakým vysvětlením přiblížit.

Jak víme a jak se v této souvislosti většinou připomíná, spekulativně se o to pokusil (aspoň na křesťanském Západě) nejslavnějším způsobem svatý Anselm z Canterbury, velký teolog druhé poloviny 11. a začátku 12. století, také někdy nazývaný „otec scholastiky“. Ve svém díle *Cur Deus homo* se pokusil předložit «jeden argument», proč bylo skutečně vhodné a tudíž

nutné, aby Bůh vykoupil člověka takto drasticky, křížem vlastního Syna (přičemž pro středověké teology argument vhodnosti či přiměřenosti u Boha znamenal i nutnost: Když v Božích očích bylo něco přiměřené či vhodné, tak to Bůh také chtěl, a když něco chtěl, tak to také učinil).

Anselmův pokus o vysvětlení nutnosti kříže vešel do dějin pod názvem „satisfakční teorie“. Mohli bychom ji asi zjednodušeně reprodukovat následovně: Hříchem člověka došlo k největší možné, nekonečné urážce Božího majestátu. Jelikož každý hřích musí být přiměřeně zadostiučiněn, napraven (latinské *satisfactio* znamená právě „zadostiučinění“), anebo hříšník musí být přiměřeně potrestán, aby řád světa a dobra byl zachován, a protože Bůh je zároveň věrný tomuto řádu, sám jej vložil do světa, je Bůh po hříchu člověka sám postaven před volbu: Člověka buď musí přiměřeně potrestat, což by znamenalo jeho smrt, anebo od něj vyžadovat přiměřené zadostiučinění. Díky tomu, že je zároveň Bohem nejvyšším milosrdným, volí zadostiučinění. Jenže člověk ze svých sil není chopen adekvátně svůj hřích zadostiučinit, napravit tak velkou urážku Božího majestátu. Proto se sám Boží Syn stává člověkem, aby zadostiučinění bylo vykonáno skutečně ze strany člověka a bylo zároveň nekonečné, čehož je schopen jen Bůh. Svou smrtí na kříži Kristus přináší toto nutné nekonečné zadostiučinění, protože nemůže být nic většího než smrt Božího Syna. A právě v tom spočívá ona nutnost kříže, uzavírá Anselm.

Ač se na první poslech může zdát tato jeho „satisfakční teorie“ poněkud odtazitou teologickou spekulací, navíc s nádechem jakési „nebeské právníčiny“, přesto představuje jeden z nejpozoruhodnějších pokusů o vysvětlení biblického «bylo jistě vhodné» či «bylo třeba» Kristova kříže. Je v něm obsažena nejen velikost kříže spočívající v tom, že řád dobra a zla je tak již někde v hloubi bytí narovnan, že Boží odpuštění není jen aktem Boží všemohoucnosti, nýbrž vyplývá z již tajemně uskutečněné nápravy. Ale v „satisfakční teorii“ je obsažena i velká výzva pro nás.

Sám Pán Ježíš přeci vyzval všechny své učedníky, tedy i nás, «kdo chce jít za mnou, vezmi svůj kříž a následuj mne», anebo dokonce, že máme na sebe vzít «jeho jho». To může jistě znamenat mnohé, ale také úkol, abychom byli ochotni uchopit a nést své vlastní kříže také jako určité zadostiučinění za hříchy své i za hříchy svých bratří a sester. Prostě nabízet své kříže, svá trápení, vše těžké, co musíme nést, a bolestné, co musíme snášet, jako oběť zadostiučinění. Ostatně v tom spočívá jeden z výrazných momentů křesťanské mystiky kříže, právě v tomto zadostiučinění za hříchy je těžiště i nám tak drahé zbožnosti k Srdci Ježíšovu, jak o ní čteme v mystických viděních svaté Marie Markéty Alacoque, jejíž maličký ostatek přeci máme v novém oltáři našeho kostela.

To vše může mít i velmi praktickou, v pravdě každodenní aplikaci: Snahu o vzetí, o vnitřní přijetí všeho toho, co nyní v souvislosti s pandemií koronaviru prožíváme, také jako určitého zadostiučinění za hříchy své a hříchy všech lidí, celého světa. Například každý den nynějších útrap, omezení, nepříjemností a bolestí, všechn jimi nějak zatížený či přímo zmařený čas života můžeme uchopit jako oběť, kterou můžeme za někoho, za spásu někoho blízkého i vzdáleného obětovat. Tím můžeme dát času i trápení nějaký nový smysl, smysl kříže. Tím ovšem čas (*chronos*) těžkostí a trápení přestane být zmařeným, stane se naopak „časem příhodným“ (*kairos*)

Možná i právě proto, pro tuto možnost transformovat čas bolesti v něco takto spásně smysluplného «bylo jistě vhodné», aby Bůh vykoupil svět skrze utrpení svého Syna, aby utrpení člověka tak konečně našlo nějaký smysl, abychom se mohli připojit ke Kristovu nekonečnému zadostiučinění a mít na něm tak aspoň nepatrný podíl...